Spot Altın – Döviz Satım İşlemleri

SPOT ALTIN-DÖVİZ SATIM İŞLEMLERİ

Fatih KALENDER

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد صلى الله عليه وسلم

وآليه وصحبه اجمعين وبعد…

Bu makalemizi spot altın-döviz satımını yapan ve bunun caiz olduğunu savunan bazı kurumların hazırlattığı makaleye cevap sadedinde hazırladık. Meseleleri maddeler halinde ele alıp yorumladık.

1. Spot döviz: Uluslararası döviz piyasalarında, belirli bir tarihte piyasada geçerli döviz kuru üzerinden yapılan döviz işlemleridir. Müşteri ve bankalara uygulanan spot işlemlerindeki döviz kuru iki günlüktür.

2. Bankaların spot döviz alım satımlarında uyguladığı üç şekil:

· *Banka müşterinin nakit olarak getirdiği dövizin bedelini onun hesabına kaydeder*.

Bu kısmın talili: Müşteri bankadan döviz alıyor ancak bu dövizi fiili olarak kabzetmeden tasarrufta bulunuyor. Zira banka hesabına yatırılan para ya, kar ortaklılığı olarak yatırılmıştır veya vadesiz olarak (muhafaza niyetiyle) borç olarak yatırılmıştır veyahut da emanet olarak yatırılmıştır. Bu üç durum da tasarruf kabul edileceğinden dövizi alan müşteri, kabl-el kabız tasarruf etmiş olur. Semende kabl-el kabız tasarruf sarf babının dışında caizdir. Mebide kabl-el kabız tasarruf İmamı Muhammed'e göre mutlak halde caiz değilken Şeyhayne göre menkulde caiz değil, ğayrimenkulde caizdir. …

· *Banka parayı müşteriye nakit olarak teslim edip bedelini onun hesabından alır.*

Bu kısım بيع الدين من من عليه الدين kabili olarak değerlendirmemiz mümkündür. Dövizi alan müşterinin bir nedenden dolayı bankadan alacağı var ve bu alacağı mukabilinde bankadan farklı cins bir döviz alıyor . İbn Ömer 'in Baki' hadisinde olduğu gibi bu işlem birbirlerinden ayrılmadan alacak verecek kalmasa caizdir.

Sarf akdinin zimmetde sabit borçlar arasında gerçekleştirilmesi İmamı Malik'e göre her iki borcun vadesi gelmişse; Ebu Hanifeye göre vadesi gelsin yada gelmesin her halükarda caizdir. Şafiye göre mutlak halde caiz değildir.

· *Müşterinin hesabından aldığı dövizin bedelini yine onun hesabına kaydeder*

Bu sistemde kanaatimce caiz değildir. Zira kabızlaşma yoktur.

3. Banka hesabına paranın transferi kabız olarak değerlendirilebilirimi?

Bu konuda ileriye sürülen gerekçe şudur: Kabzın kişiye kabzettiği şeyde tasarruf salahiyeti verir. Müşteri banka hesabında bulunan parasını dilediği zaman çekebilmekte ya da transfer edebilmektedir. Dolayısıyla hesaba kayıt kişiye tam tasarruf yetkisi sağlamaktadır.

Cevap: Kabzın kişiye tasarruf yetkisi verdiği doğrudur. Ancak kişinin tasarruf yetkisinin olması kabız manasına gelmez. Zira sarf babının dışında semende kabl-el kabız tasarruf caizdir, hâlbuki bu tasarruf kabız manasına gelmemiştir.

4. Hükmi kabız sarf babında hakiki kabız yerine geçermi?

Geçer diyen kişilerin de itiraf ettiği gibi, sarf akdinde fiili kabız fukaha tarafından şart koşulmuştur. Bunu o dönemde ki paranın yapısıyla alakalandırarak; geçmişte kullanılan para ile günümüzde kullanılan paralar arasında kabız cihetinden farklılık olduğunu ve ‘Kaydi para’ diye bir paranın oluştuğunu söylemek doğru değildir. Çünkü hesapta olan ‘Kaydi Para’ değil, olan paranın kaydıdır.

5. Sarf akdindeki peşinliliği Hanefiler tayin, diğer mezhepler ise fiili kabız olarak anlamaları. Paralarda Hanefilere göre “tayin etmekle etmemesi” diğerlerine göre tayin eder olması…

Cevap: Paranın Hanefilerde tayin ile tayin etmemesi diğer mezheplerde tayin etmesi sarf babındaki vadenin ademi cevazlılığına tesir etmez. Zira sarf da tayini şart koşmayan mezhepler fiili kabzı şart koşmuşlardır. Hanefilere göre ise bizatihi kabız şart olmasa da tayin şarttır. Paralarda tayinde ancak kabızla olur. Dolayısıyla kabız herkese göre şarttır.

Fıkıh kitaplarımızın sarf babında altın ve gümüş hakkındaki değerlendirmelerinin günümüzün, itibari paralarına da şamil olduğu kanaatindeyiz. Bunun aksi olarak Şafilerin “illet-i kasır’a” sını veya İmamı Muhammed’in fels konusundaki talilerini alarak günümüz paraları için kitaplarımızda mezkür olan dirhem ve dinar hükümlerinin kapsamına sokmamak kanaatimce birçok sıkıntıyı peşinde getireceğinden doğru olmadığı görüşündeyiz. Durum böyle olunca dirhem ve dinarların birbirleriyle trampasında gözetilmesi gereken peşinlilik ve (cins birliliği olduğunda) eşitlilik ilkesi günümüz paralarında da geçerlidir. Bundan dolayı Serahsi’nin Mebsud’u gibi, kitapların sarf babımdaki; felsler tayin etmekle tayin oluyor dolayısıyla altın veya gümüş fels ile alındığında fels’i kabz etmek şart değildir, tayin etmek yeterlidir ibarelerini günümüz paralarına tatbik etmek doğru değildir.

BANKALAR DÖVİZ BÜROLARI ARASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN SPOT DÖVİZ İŞLEMLERİNDE BEDELLERİN TESLİMİNDE KISA BİR SÜRE GECİKME MEYDANA GELMEKTEDİR.

Spot döviz işleminde kısa süreli vadelerin caiz olduğu görüşü

Cevap: Yeni bazı âlimlerin dışında bunu savunan kimse bilinmemektedir. Dolayısıyla caiz değildir.

Bazı fakihler spot döviz işlemlerinde bedeller, hemen hesaba kaydedilmektedir. Söz konusu iki günlük süre teslimle ilgi olmayıp tarafların para üzerinde tasarrufta bulunamayacağı sureyi ifade etmektedir.

Cevap: Yukarıdaki ifadelerde bedelin hesaba nakil olunması kabız olarak değerlendirilmiş ve buna gerekçe olarak da kişinin tasarrufa yetkisinin olması gösterilmiştir. Burada ise tasarrufa yetki olmadığı halde hesaba transfer kabız olarak değerlendirildi. Buda bu görüşü savunanların kendi arasında tezada düştüğünü gösterir.

Netice:

Bankalardan hesaba nakil yoluyla spot döviz işlemleri caiz değildir.